

SİYASAL HASTALIKLARLA MÜCADELE STRATEJİLERİ*

I.GİRİŞ

Bu çalışma içerisinde siyasal hastalıkların önlenmesine yönelik çözüm önerilerimizi özetleyeceğiz. Hemen belirtelim, daha önceki bölümde "*Siyasal Patoloji ve Siyasal Hastalıkların Anatomisi*" başlığını taşıyan araştırmamız içerisinde her siyasal hastalık türü incelenirken aynı zamanda ele alınan siyasal hastalığın tedavisine yönelik öneriler de sunulmuştur. Bu bölüm içerisinde ise daha genel düzeyde önerilerimiz yer almaktadır.

II. SİYASAL YOZLAŞMALARLA MÜCADELE STRATEJİLERİ

1. EĞİTİM ve KÜLTÜR

Okullaşma düzeyinin ve aynı zamanda okuma-yazma oranının düşük olduğu toplumlarda siyasal hastalıkların daha fazla olduğunu söylemek mümkündür. Buradan hareketle siyasal hastalıkların azaltılması ve ortadan kaldırılmasında en etkin önlemlerin başında eğitimin geldiğini ifade edebiliriz.

Siyasal hastalıklarla mücadelede eğitim alanında yapılması gerekli uygulamaları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- İlkokuldan üniversiteye tüm eğitim kurumlarında ahlak eğitimine önem verilmelidir,
- Tüm kamu kurum ve kuruluşlarındaki personele kamusal hizmetlerde davranış kuralları konusunda seminerler verilmelidir,
- Kamu kuruluşlarında ahlak konusunda eğitim ve seminerler vermek üzere bir kurumsal yapılanma gerçekleştirilmelidir,
- Kamu kuruluşlarında "Ahlak Bildirgesi" (Ethics Statement) adıyla bir bildirge vatandaşların görebileceği yerlere asılmalı ve kamu görevlileri bu bildirmede yer alan ilkelere uygun davranış ve eylemlerde bulunmaya özen göstermelidirler.

* Coşkun Can Aktan, *Tanıdan Tedaviye Siyasal Hastalıklar* başlığını taşıyan çalışmamızın bir bölümüdür.

Eğitimnin 6nemini vurgularken Şu husus g6zardı edilmemelidir. Eğitim seviyesinin y6ksek olduğu toplumlarda da kişilerin kendi 6ıkarları s6z konusu olduğunda "olması gereken/beklenen" ahlak kurallarına aykırı davranış ve eylemlerde bulunabilmeleri s6z konusu olabilmektedir. Eğitim ve k6lt6r seviyesinin y6ksek olduğu kurumlarda (6rneğin, 6niversitelerde ve diğer eğitim kurumlarında) g6rev yapan iyi eğitim g6rm6Ő kişilerin zaman zaman normatif ahlak kurallarına uygun olmayan davranıŐları s6z konusu olabilmektedir. Dolayısıyla eğitim yoluyla "insan kalitesi" artırılmaya 6alıŐılırken aynı zamanda k6t6 davranış ve eylemleri sınırlayacak kurallar oluŐturularak "sistem kalitesi" de sağlanmalıdır. Siyasal hastalıkların ortadan kaldırılması hem sistem , hem de insan kalitesinin iyileŐtirilmesine bağlıdır.

2. SİYASAL İRADE VE ETKİN LİDERLİK

Halkı y6netenlerin siyasal ahlaksızlıklara ve kirliliklere karıŐtıđı toplumlarda siyasal hastalıklar "salgın" bir hale gelir ve zaman i6erisinde toplumun t6m kesimlerine yayılır.

Atalarımızın s6ylediği "*balık baştan kokar*", ya da "*bir baŐ soğan bir kazanı kokutur*" s6zleri son derece anlamlıdır.

Y6netenler temiz olmadık6a "*Temiz Toplum*" ideale ulaŐmak m6mk6n değildir. Bunun i6in de en başta lider ve y6neticilerin siyasal ahlaksızlıklardan uzak olmaları ve bu ahlaksızlıklarla m6cadele konusunda kararlı ve inan6lı olmaları gerekir.

Siyasal hastalıklarla m6cadele "6st y6netimin" den baŐlamalı ve alt y6netim kademelerine kadar uzanmalıdır.

Siyasal hastalıklarla m6cadeleye kendini adanmış ve bu y6nde samimiyetini ortaya koymuŐ olan bir "siyasal irade"ye mutlaka gerek vardır. Siyasal irade ve istek olmaksızın siyasal hastalıklarla m6cadelede baŐarıya ulaŐmak m6mk6n değildir.

6zetle, *siyasal hastalıkların ortadan kaldırılması i6in en başta siyasal irade ve isteğin mevcut olması gerekir.*

Siyasal iradenin ortaya 6ıkmasında toplumsal iradenin de belirleyici bir rol oynayacağı asla unutulmamalıdır. Toplumsal irade ve istek oluŐumu i6in sivil toplum kuruluşlarının siyasal hastalıklarla m6cadelede aktif rol oynaması b6y6k 6nem taşımaktadır.

Toplumsal irade ve siyasal iradenin ortaya konulmasından sonra siyasal hastalıklarla mücadelede "etkin liderlik" gereklidir.

En başta Cumhurbaşkanı ve Başbakan olmak üzere tüm üst yönetimin siyasal hastalıklarla mücadelede etkin rol oynaması önem taşımaktadır. Yasama, Yürütme ve Yargı organlarının en üst düzeydeki temsilcilerinin atanmasında, yükseltilmesinde mutlaka liyakat ilkesine önem verilmelidir.

3.DEMOKRATİKLEŞME VE ETKİN SİVİL TOPLUM

Demokrasi, siyasal hastalıklarla mücadele etmenin en etkin reçetelerinden birisidir.

Gerçek demokrasinin temel unsurları olan;

- Siyasal Özgürlükler,
- Hukuk Devleti,
- İktidarın Sınırlandırılması,
- Kuvvetler Ayrılığı,
- Şeffaflık,
- Sivil Toplum,

doğrudan ya da dolaylı olarak siyasal hastalıkların önlenmesinde oldukça etkili olan panzehirlerdir. Yukarıda belirtilen temel unsurlar olmaksızın "gerçek demokrasi"den sözedilemez.

Günümüzde demokrasi ile yönetildiği iddia edilen bir çok ülkede lider diktası, çoğunluk despotizmi, gizlilik ve örtbas, çıkar ve baskı gruplarının "güç odağı" haline gelmeleri vs. siyasal hastalıklar yaygınlık göstermektedir. Fakat bu hastalıkların reçetesi "gerçek demokrasi"nin temel kural ve kurumlarının yetersiz olmasından kaynaklanmaktadır.

Siyasal hastalıkları azaltmak ve ortadan kaldırmak için çözüm "gerçek demokrasi"dir.

Siyasal hastalıklarla mücadelede siyasal katılım son derece önem taşımaktadır. Siyasal katılım, sivil toplumun güçlenmesi demektir.

Demokratikleşme ve sivil toplumun güçlenmesi için aşağıdaki siyasal katılım araçlarına önem verilmelidir:

- Siyasal Katılım Özgürlükleri,
- Bilgi Edinme Özgürlüğü,
- Meclis Toplantılarına Katılım Olanağı,
- Siyasal Yönetim Organlarında (örneğin, belediyelerde) Halk Danışma Kurulları Oluşturulması,
- Geri Çağırma Hakkı,
- Ombudsman,

4.DEVLETİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI VE KÜÇÜLTÜLMESİ

Siyasal hastalıkların ortadan kaldırılması için "tanıdan tedaviye" bir çözüm mantığının esas alınması önem taşımaktadır.

Tanı: *Siyasal hastalıkların ana kaynağı devlettir. Daha fazla devlet, daha fazla siyasal hastalık demektir.*

Tedavi: *Devletin rolü ve görevleri çok iyi bir şekilde belirlenmeli (devletin yeniden tanımlanması) ve bu çerçevede devletin yeniden yapılandırılması ve küçültülmesi reformu gerçekleştirilmelidir.*

Siyasal hastalıklarla mücadelede başlıca şu yeniden yapılandırma politikalarına önem verilmelidir:

- Devlet ahlakının yeniden yapılandırılması,
- Merkezi ve yerel yönetimlerin yeniden yapılandırılması; bu çerçevede "yerelleştirme" reformunun uygulanması,
- Tüm kamu kurum ve kuruluşlarında toplam kalite yönetiminin uygulanması,
- Adalet ve yargı hizmetlerinin yeniden yapılandırılması,
- Satınalma ve teşvik sisteminin yeniden yapılandırılması,
- Teşvik sisteminin yeniden yapılandırılması,

- Bütçe sisteminin yeniden yapılandırılması vs,

Bu yeniden yapılandırma çalışmalarının dışında devletin değişen rolü dikkate alınarak devlet faaliyetleri mutlaka daraltılmalıdır. Bunun için özelleştirme reformunun süratle uygulanması gerçekleştirilmelidir.

Özelleştirme, siyasal hastalıkların ortadan kaldırılmasının temel reçetelerinden birisidir.

Özelleştirme uygulamalarının dikkatle ve titizlikle yürütülmesi gereklidir. Aksi takdirde, özelleştirme uygulamalarının başlı başına siyasal hastalıklar üretebileceği unutulmamalıdır.

5. MERKEZİYETÇİ VE BÜROKRATİK DEVLET YAPISININ ORTADAN KALDIRILMASI

Siyasal hastalıkların önemli bir kısmı yürütme aşamasında ortaya çıkmaktadır. Özellikle merkezietçi ve bürokratik devlet yapısı sürekli olarak siyasal hastalıklar üretmektedir. Bürokrasideki yozlaşmaları ortadan kaldırmak için şu tedbirler alınmalıdır:

- Bürokrasinin etkin, verimli ve adil işlemesi için yasaların herkese uygulanabilir tarzda "genel" olarak düzenlenmesi, ayrıcalıklar getirmemesi sağlanılmalıdır. Yasalar; basit, anlaşılır, açık ve net olmalıdır.
- Merkezietçi yapıya son verilerek idari ve mali adem-i merkezietçilik (yerinden yönetim) uygulanmalıdır.
- Bürokrasi gerek istihdam yönünden, gerekse araç- gereç ve hizmet birimleri bakımından sürekli büyüme eğilimindedir. Bürokrasinin büyümesi, hantal bir devlet yapısı ortaya çıkarmaktadır. Bürokrasinin, siyasal iktidarların baskısı altında sürekli yeni kadrolar tahsis etmeleri mutlaka engellenmelidir.
- Bürokrasinin işleyişi konusunda müşterilerin (vatandaşların) şikayetlerini çözüme kavuşturmak amacıyla hizmet edecek Ombudsman büroları oluşturulmalıdır.
- Bürokratların etkin ve verimli çalışmaları için, atanan bürokrat ile hükümet arasında performans sözleşmesi imzalanmalıdır. Bürokrat, görevde bulunduğu süre içerisinde belirli performans ve başarı standartlarına ulaşmayı taahhüt etmelidir. Performans ölçme ve değerlendirme ile ilgili olarak her zaman belirli kıstaslar ve standartlar oluşturulması mümkündür.

6. EKONOMİK ANAYASA REFORMU

Siyasal hastalıkların ortadan kaldırılmasına yönelik ciddi ve radikal bir reform önerisi de Kamu Tercihi ve Anayasal İktisat¹ adı verilen araştırma alanında çalışan iktisatçılardan gelmektedir. Kamu tercihi teorisyenleri ve anayasal iktisatçılar siyasal karar alma sürecinde ortaya çıkan yozlaşmaların ve hastalıkların ana kaynağının siyasal aktörlerin (seçmen, bürokrat, politikacı, çıkar grupları) özel çıkar maksimizasyonu olduğunu öne sürmektedirler. Bu iktisatçılara göre özel çıkar maksimizasyonu netice olarak devlet faaliyetlerini genişletmekte ve devlet müdahaleciliğini artırmaktadır. Anayasal iktisatçılar büyüyen devletin, siyasal yozlaşmalara neden olduğunu savunmaktadırlar. Yine bu iktisatçılar, siyasal iktidarların sahip oldukları para basma, harcama, vergileme, borçlanma vs. güç ve yetkilerini kötüye kullanabileceklerini, bunun önlenmesi için de belirtilen güç ve yetkilerin anayasa içerisinde sınırlanması gerektiğini belirtmektedirler.

Özetle, anayasal iktisatçılar Ekonomik Anayasa reformu ile;

- Devletin optimal faaliyetlerinin tespit edilmesi (rightsizing),
- Devletin iktisadi faaliyetlerinin daraltılması (downsizing),
- Devletin ekonomik alandaki güç ve yetkilerinin anayasal normlarla sınırlandırılmasını savunmaktadırlar.

Anayasal iktisatçılara göre siyasal hastalıklar, devletin büyümesinin kaçınılmaz sonucudur. Bu yüzden en etkin çözüm devletin sınırlanmasıdır.

7. DEVLET AHLAKI YASASI

Siyasal hastalıkların ortadan kaldırılması için kamu yönetiminde uyulması gerekli usul ve esasları ayrıntılı bir şekilde düzenleyen bir *Devlet Ahlakı Yasası* yürürlüğe konulmalıdır. Bu yasa içerisinde şu konular düzenlenmelidir:

- Devlet Ahlakı Yüksek Kurulu ve Devlet Ahlakı Kurumu oluşturulmalı ve bu organların görev ve yetkileri tespit edilmelidir.

¹ Kamu Tercihi (Public Choice) ve Anayasal İktisat (Constitutional Economics) çağımızın en güçlü iktisadi düşünce okullarından birisidir. Virginia Politik İktisat Okulu olarak da bilinen bu yaklaşımın kurucusu James M. Buchanan'dır. Buchanan, kamu tercihi ve anayasal iktisat alanındaki katkıları dolayısıyla 1986 yılında Nobel Ekonomi Ödülü'ne layık görülmüştür. Bu konuda bkz: C.C.Aktan, Anayasal İktisat, İstanbul. İz Yayınları, 1997; C.C. Aktan, Ekonomik Anayasa, Ankara: TİSK Yayınları, 1996.

- Siyasal Yozlaşmaları Denetleme Kurulu oluşturulmalı ve çalışma ilkeleri tespit edilmelidir.
- Bağımsız denetim yapan özel şirketlerin kamu kurum ve kuruluşlarını denetlemelerine ilişkin esaslar tespit edilmelidir.
- Mal bildiriminde bulunma zorunluluğu ile ilgili hukuksal normlar bu yasa içerisinde yerelmalıdır.
- Yönetimde açıklık sağlanmasına ilişkin hukuksal normlar anayasada ve bu yasa içerisinde güvence altına alınmalıdır.
- Ombudsman Kurumu oluşturulmalı ve bu kurumun görevleri ve çalışma esasları Devlet Ahlakı Yasası içerisinde yerelmalıdır.
- Üst düzey kamu görevlilerinin gelir ve mameleklerinin kayyuma bırakılması konusunda hukuksal normlar tespit edilmelidir.
- Parti içi demokrasinin sağlanması için Parlamento Parti İçi Demokrasi İzleme Komitesi oluşturulmalı ve bu konuda hukuksal normlar tespit edilmelidir.

Bu önerilerimize ilişkin daha ayrıntılı açıklamalar takibeden sayfalarda yer almaktadır.

8. YÖNETİMDE AÇIKLIK

Yönetimde açıklığın sağlanması, siyasal hastalıkların önemli ölçüde azalmasını sağlar. Yönetimde açıklığın sağlanması için başlıca şu reformlar gerçekleştirilmelidir:

- Bilgi edinme hakkı anayasal bir hak olmalı ve devlet anayasasında güvence altına alınmalıdır. Vatandaşların, devlet yönetimi ile ilgili her türlü bilgi ve belgeye ulaşabilme hakkı bilgi edinme hakkıdır. Bu hakkın hangi alanlarda sınırlandırılabilceği anayasa ve yasalarda açık ve net bir şekilde belirtilmelidir. Hangi bilgi ve belgelerin gizli olduğu önceden anayasa ve / veya yasalar içerisinde yerelmalıdır.
- Kamu kurum ve kuruluşları yılda en az bir kez faaliyetlerine ilişkin bir rapor hazırlamalı ve kamuoyuna sunmalıdır. Bu raporda ilgili kamu kuruluşunun teşkilat yapısına, bağlı birimlerine, istihdam ve mali durumuna ilişkin tablolar, dönem içerisinde yapılan faaliyetler ve benzeri bilgiler yer almalıdır.

- Kamu politikasına ilişkin karar ve uygulamaların önceden halka duyurulması sağlanmalıdır. Önemli kamusal karar ve uygulamalarda gerekirse kamuoyu araştırması, hatta referandum yapılmalıdır.
- Vatandaşlar kamusal kararların alındığı kurumların toplantılarına katılabilmelidir. Örneğin, halka dönük bir yerel yönetim anlayışını ve yerel demokrasiyi kurumsallaştırabilmek için vatandaşlar belediye meclisinin toplantılarına dinleyici olarak katılabilmelidirler.
- Kamu yönetiminde gizlilik ve örtbas şeklindeki yozlaşmaların cezai müeyyidesi yasalarda açık bir şekilde yerelmalıdır.
- Kamu yönetiminde "danışman" istihdamına ilişkin ilkeler belirlenmeli ve bu konuda açıklık sağlanmalıdır. Danışmanlarda aranacak nitelikler (bilgi ve uzmanlık düzeyi, eğitim düzeyi, tecrübe v.s.) mutlaka önceden bir yasa içerisinde düzenlenmelidir. Danışman ihtiyacı olan kurumlarda danışman kadroları belirlenmeli ve bu kadroların gereksiz yere arttırılmaması için sınırlamalar getirilmelidir.
- Kamu yönetiminde çalışacak kamu görevlilerinin istihdamı ile ilgili ilkeler bir yasa içerisinde açık olarak tespit edilmelidir. Özellikle kamu görevlisi giriş sınavlarında adam kayırmacılığın (torpil) önlenmesine yönelik kriterler oluşturulmalıdır.

9. ADALET VE YARGI HİZMETLERİNDE ETKİNLİK

Siyasal hastalıkların tedavisi için adalet ve yargı hizmetlerinde etkinliğin sağlanması şarttır.

Toplumda düzenin ve barışın sağlanmasının yolu adaletten geçer. Adaletin tesisi için bazı temel ilkelerin benimsenmesi ve bunların bireylerarası ya da bireyler ile devlet arasındaki ilişkilerde geçerli olması gerekir:

- Adil Yasalar. Toplumsal ilişkileri düzenleyen hukuk kuralları adil olmalıdır.
- Kanun Önünde Eşitlik. Hiç bir kişi ve kuruluş kanunlar karşısında imtiyazlı durumda olmamalıdır. Hukuk kuralları herkese eşit olarak uygulanmalıdır.
- Mağduru Korumak, Suçluyu Cezalandırmak. Adaletten söz edilebilmesi için suçlunun mutlaka hakettiği cezasını çekmesi , mağdurun ise suçun özelliğine göre maddi olarak tazmin edilmesi gerekir.

- Zaman yönetimi. Adalet ve yargı hizmetlerinin mümkün olduğu ölçüde süratle gerçekleştirilmesi, zaman kayıplarının en aza indirilmesi gerekir.
- Haklıya Hakkını Vermek; Haksız da Uygun Şekilde Cezalandırmak. Adalet, esasen kavram olarak "haklıya hakkını vermek" olarak tanımlanır. Bu nedenle, "haklı" ve "haksız" ayırımı en doğru ve adil bir şekilde yapılmalıdır.
- Kuvvetler Ayrılığı ve Bağımsız Yargı. Adalet ve yargı hizmetlerini sunan mahkemelerin, bu mahkemelerde görev yapan hakim ve savcılarının hiç bir gücün baskısı ve etkisi altında kalmaksızın özgürce karar verebilmesi gerekir.

Tüm bu ilkelerin mevcut olması siyasal hastalıkların azalmasını sağlar. Adalet ve yargı hizmetlerinde;

-Kurumsal reform,

-Mevzuat reformu,

-Sistem ve süreç reformu,

-İnsan kaynakları reformu gerçekleştirilmelidir.²

10. KURUMSAL REFORM

Siyasal hastalıkların ortadan kaldırılması için bazı kurumların oluşturulması gereklidir.

Siyasal hastalıklarla mücadelede başlıca şu kurumlar oluşturulmalıdır:

Parlamentoya bağlı bir Ahlak Komisyonu kurulmalıdır. Bu komisyon özellikle yasama aşamasında ortaya çıkan siyasal hastalıkların araştırılması ve soruşturulmasından sorumlu olmalıdır. Bu komisyon milletvekillerinin siyasal ahlaka uygun olmayan davranış ve eylemlerinin soruşturulması, milletvekili dokunulmazlıklarının kaldırılması ile ilgili olarak görüş bildirme konularında görev üstlenmelidir.

Direkt Başbakan'a bağlı olarak faaliyet gösterecek bir Devlet Ahlakı Bürosu oluşturulmalıdır. Devlet Ahlakı Bürosu, tüm devlet hizmetlerinde uyulması gerekli davranış kurallarını ve "ahlak standartları"ını belirlemelidir. Devlet Ahlakı Bürosu, aynı zamanda kamu kurum ve kuruluşlarında "devlet

² Bkz: C.Can Aktan, Değişim ve Devlet, Ankara: TİSK Yayını,1998.

ahlakı'na uygun davranış ve işlem yapılması konularında üst düzeyde bir koordinasyon görevi de üstlenmelidir.

Kamu yönetimindeki siyasal hastalıkların denetiminden sorumlu olmak üzere parlamentoya bağlı olarak çalışacak bir Siyasal Yozlaşmaları Denetleme Kurumu adı altında kurum oluşturulmalıdır. Bu kurumda sadece parlamentoya karşı sorumlu olacak bağımsız denetim elemanları görev yapmalıdır. Denetim elemanları parlamento çoğunluğunun üçte iki kararı ile göreve atanmalı, görevleri sona ermeden görevden alınabilmeleri -yasalarda belirtilen suçlara aykırı davranış ve eylemlerde bulunmadıkları sürece mümkün olmamalıdır.

Siyasal partilerdeki parti-içi demokrasiye aykırı uygulamaları izleyecek ve soruşturacak bir Parlamento Parti İçi Demokrasi İzleme Komitesi oluşturulmalıdır.

Kamu yönetimi hakkındaki her türlü şikayetleri araştırma ve soruşturma yetkisine sahip Devlet Ahlakı Ombudsman Bürosu adı altında bir kurum oluşturulmalıdır.

Bu belirttiğimiz kurumlar hakkında daha ayrıntılı bilgiler devam eden sayfalarda sunulmaktadır.

11. SİYASAL YOZLAŞMALARİ DENETLEME KURUMU

Bu konuda başlıca aşağıdaki öneriler dikkate alınmalıdır:

- Ülkemizde siyasal yozlaşmalarla mücadele için direkt Parlamenteoya bağlı olarak çalışacak Siyasal Yozlaşmaları Denetleme Kurumu adı altında bir kurum oluşturulması yarar sağlayacaktır. Bu kurumun çalışma esasları, görev ve yetkilerine ilişkin ilkeler Devlet Ahlakı Yasası içerisinde belirlenmelidir. Öte yandan, halen Cumhurbaşkanlığı makamına bağlı olarak çalışan Devlet Denetleme Kurumu tamamen kaldırılmalı, diğer Bakanlık Teftiş Kurulları'nın idari ve mali teftiş görevlerini daha etkin bir şekilde sürdürmeleri sağlanmalıdır.

12. PARLAMENTO PARTİ İÇİ DEMOKRASİ İZLEME KOMİTESİ KURULMASI

Çağdaş plüralist demokrasilerde her ne kadar siyasal partilerin demokrasinin vazgeçilmez unsurları olduğu ifade edilse de uygulamada maalesef partiler en başta kendi iç yapıları itibariyle demokratik değildirler. İktidarın kişiselleşmesi, parti disiplini ve lider diktası, parti-içi demokrasiyi ortadan

kaldırmaktadır. Parti içerisinde oluşturulan disiplin kurulları haksız ve keyfi kararlar alabilmekte ve bazı milletvekilleri bazen haksız yere ihraç kararı ile cezalandırılmaktadırlar. Parti içi demokrasinin kurumsallaştırılması için Parlamente'ya bağılı olarak çalışacak bir *Parti İçi Demokrasi İzleme Komitesi* oluşturulmalıdır. Bu kurum siyasal partilerin katı parti disiplini, bağlayıcı grup kararı konularındaki kararlarını izlemeli, hukuka ve demokrasiye uygun olmayan davranış ve eylemlerin engellenmesi için Anayasa Mahkemesi'ne başvuru hakkına sahip olmalıdır.

13.OMBUDSMAN SİSTEMİ

Ülkemizde kamu yönetiminde hukuka uygun olmayan davranış ve eylemleri araştırma ve soruşturma yetkisine sahip olacak *Devlet Ahlakı Ombudsman Bürosu* adı altında bir "gönüllü yarı-kamusal kurum" oluşturulmalıdır. Söz konusu kurum aşağıdaki esaslar dahilinde görev yapmalıdır:

- Ombudsman Bürosu, bu çalışmada yürürlüğe konulması önerilen Devlet Ahlakı Yasası kapsamındaki suç eylemlerini re'sen ve/veya şikayet başvurusu üzerine araştıran ve suç teşkil eden bir fiil varsa bunu yetkili makamlara bildiren yarı-kamusal bir kurum olmalıdır. Ombudsman Bürosu, özellikle kamu görevlilerinin görev ve yetkilerini kötüye kullanacak eylem ve davranışlarını araştırma ve bir kovuşturma gerektirmeyen durumlarda yapılan yanlışlığın veya haksızlığın düzeltilmesini ilgili kamu kuruluşundan talep edebilme yetkisine sahip olmalıdır.
- Ombudsman Bürosu'nda görev alacaklar evrensel hukuk ve ahlak kurallarına, demokrasiye ve insan haklarına inanmış kişiler arasında seçilmeli ve parlamento tarafından atanmalıdır.
- Ombudsman Bürosu'nda görev yapacak kişiler, kendilerine ya da kuruma yapılan şikayet başvuruları, ihbarlar veya basında yer alan bilgiler üzerine direkt olarak harekete geçebilme imkanına sahip olmalıdırlar.
- Ombudsman Bürosu'nun bir yaptırım gücü olmamalı, sadece konu ile ilgili soruşturmada sonra suç teşkil eden bir olay var ise, bunu ilgili idari ve adli mercilere ulaştırmalıdır.
- Ombudsman Bürosu, anayasal statüde direkt parlamente'ya bağılı bir kuruluş olarak görev yapmalıdır.
- Ombudsman Bürosu, siyasal yozlaşma olaylarını kamuoyunun ve basınının bilgisine sunarak, şeffaf bir şekilde görev yapmalıdır.

- Savcılar, idarenin ve vatandaşların mevcut hukuk kurallarına uygun hareket edip etmediğini denetler. Oysa Ombudsman Bürosu'nda görev yapacak kimseler parlamento dışında hiç bir kişi ve kurumdan emir almadan bağımsız bir şekilde çalışabilmelidirler.

14.MAKAM VE MEVKİLERDE GÖREV SÜRESİNİN SINIRLANDIRILMASI

Çağdaş demokrasilerde yaşanan tecrübeler, güç ve yetki sahibi her kamu görevlisinin bu görevini suistimal edebileceğini, makam ve mevkii nüfuzunu "özel çıkar" amacına yönelik olarak kullanabileceğini göstermiştir. Gerek Başbakan ve Bakanların, gerekse bürokrasinin üst düzeyinde görev yapan bürokratların uzun süre aynı makamları işgal etmeleri çeşitli şekillerde siyasal yozlaşmalara neden olabilmektedir.

Demokrasilerde seçimle gelmiş olan kişilerin (temsilcilerin) görev sürelerinin sınırlanmasının ne derece "demokratik" olduğu literatürde tartışmalı konulardan birisidir. Ancak demokrasi anlayışındaki yeni gelişmeler başlıca şu nedenler dolayısıyla oylama mekanizmasının "halkın gerçek iradesini hiç bir zaman tam olarak yansıtamayacağı" görüşünün giderek benimsenmesine yol açmıştır.

- *Rasyonel seçmen bilgisizliği.* Bu kavram, seçmenlerin temsilcilerini seçerken tam ve doğru enformasyona sahip olmadıklarını ifade etmektedir. Gerçekten de çeşitli nedenlerle (okuma yazma oranının düşük olması, partiler hakkında bilgi edinme maiyetinin yüksek olması, partilerin seçmenlere eksik enformasyon ve taraflı bilgi (propaganda) sunmaları vs.) seçmenler oy kullanırken rasyonel tercihte bulunmayabilirler.

- *Rasyonel seçmenlerin ilgisizliği.* Bu kavram ise seçmenlerin bir kısmının siyasal kararlara karşı ilgisiz olmalarını ifade etmektedir. Seçmenlerin bir kısmı siyasal kararlara katılmakla direkt olarak bir çıkar temin etmediğini düşünerek siyasete ve kamusal kararlara ilgisizce davranabilir. Seçmen, oy kullanırken de partiler ve adaylar hakkında çok fazla ilgili olamayabilir.

Özetle, en azından bu iki faktör nedeniyle seçim sonucunda en fazla oy alan kişileri ya da parti adaylarını halkın gerçek ve hür iradesini yansıtan temsilciler olarak görmemek gerekir. Bu açıklamalardan ulaştığımız sonuç şudur: "Halkın seçtiği temsilcilerin görev sürelerini ve aynı zamanda güç ve yetkilerini anayasa ve yasalarla sınırlandırmak anti-demokratiktir" tezi doğru değildir. Üstelik seçimle gelen kişilerin aynı makamda uzun süre kalarak güç ve yetkilerini kötüye kullanabilmeleri muhtemeldir. İşte bu nedenlerden

hareketle çağdaş demokrasiye farklı boyut katan demokrasi düşünürleri³ makam ve mevkii sahiplerinin görevlerinin Anayasa ve yasalarla sınırlandırılmasını önermektedirler.

15. SEÇİM SİSTEMİNİN VE SİYASAL PARTİLER KANUNUNUN YENİDEN DÜZENLENMESİ

Çağdaş demokrasilerde yaşanan ciddi sorunlardan bir çoğu yürürlükteki seçim sisteminin bozukluğundan ve siyasal partileri düzenleyen yasa ve mevzuattaki eksikliklerden kaynaklanmaktadır.

Öncelikle, lider diktasının önlemek için Siyasal Partiler Kanunu'nda şu düzenlemeler yapılmalıdır:

- Parti liderleri tarafından merkez yoklamalarıyla belirlenen milletvekili aday belirleme işi terkedilmelidir,
- Milletvekili adayları, parti yerel yönetimleri tarafından belirlenmeli (önseçimle) ve genel seçimlerde tercihli oy kullanma hakkı getirilmelidir,
- Parti genel başkanlarının il ve ilçe yönetimlerini feshetme işleminin kaldırılması sağlanmalıdır,
- Bağlayıcı grup kararı alınması yasaklanmalıdır.

Türkiye açısından:

Ülkemizde halen 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu yürürlükte bulunmaktadır. Bu kanunda partilerin gelirleri (md.61-69) ve partilerin giderleri (md.70-72) ile ilgili hükümlerin mutlaka yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Ayrıca siyasal partilerin mali hesaplarının, aldıkları bağış ve yardımların kamuoyunun ve halkın bilgisi dahilinde olması önem taşımaktadır. Şeffaflık tüm kamu kurum ve kuruluşları yanısıra siyasal partiler için de geçerli olmalıdır.

Öte yandan ülkemizde yürürlükte bulunan 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu ve 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkındaki Kanun'un da aynı şekilde yeni baştan ele alınması gerekmektedir

Türkiye'de seçim sisteminin mutlaka yeniden düzenlenmesine ihtiyaç vardır.

³ Bu yaklaşımı savunanların başında Anayasal İktisat teorisyenleri gelmektedir. Bu çalışmanın yazarı da bu öneriyi desteklemektedir.

16. SİYASETİN FİNANSMAN YÖNTEMLERİNİN DÜZENLENMESİ VE ŞEFFAFLAŞTIRILMASI

Siyasal hastalıkların önlenmesi için siyasal partilerin finansman kaynaklarının ve harcamalarının şeffaflaştırılması gereklidir.

Bilindiği üzere siyasal partilerin harcamalarının finansmanında başlıca üç yasal yol bulunmaktadır:

1. Kamusal finansman modeli,
2. Özel finansman modeli,
3. Özel bağış ve yardımlara da izin veren kamusal finansman modeli.

Birinci yöntemde siyasal partiler tamamen devlet yardımı ile faaliyetlerini yürütürler. İkinci yöntemde siyasal partilerin hiç bir devlet yardımı almaksızın özel kişi ve kuruluşlardan sağladıkları gelirlerle harcamalarını finanse etmeleri sözkonusudur. Üçüncü modelde ise partilerin esas kaynağı devlet bütçesi olmakla birlikte özel kişi ve kuruluşlardan da bağış toplanmasına izin verilir.

Hemen belirtelim, her yöntemin kendine göre avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır. Kanaatimizce siyasal hastalıkların önlenmesi yönünden şu önerilerin dikkate alınmasında yarar bulunmaktadır:

- Partilerin asıl finansman kaynağı devlet bütçesi olmalıdır. Partilere devlet bütçesinden kaynak dağıtımına ilişkin esaslar ve usuller titizlikle tespit edilmelidir.
- Partilerin devlet bütçesinden aldıkları paraları ne şekilde harcayabileceklerine ilişkin usul ve esaslar tespit edilmelidir.
- Partilerin mali bütçeleri şeffaflaştırılmalıdır.
- Parti hesapları bağımsız mali denetim kuruluşları tarafından yılda bir kez mutlaka incelenmelidir. Denetim sonuçları ve onaylanmış mali bilanço Resmi Gazete’de yayınlanmalıdır.
- Özel kişi ve kuruluşların partilere bağış ve yardım yapmalarına izin verilmeli, fakat bunun üst sınırı mutlaka yasa içerisinde (Siyasi Partiler Kanunu ve Devlet Ahlakı Yasası içerisinde) düzenlenmelidir.

•Siyasal partilere yasada belirtilen kuralların dışında bağış ve yardım yapılması yasaklanmalı, yasaya uymayan partiler ve aynı zamanda özel kişi ve kuruluşlar hakkında cezalar getirilmelidir.

17. MİLLETVEKİLİ DOKUNULMAZLIĞININ KALDIRILMASI

Milletvekili olarak seçilen kimseler her ne sebeple olursa olsun, mevcut yasalar gereğince suç işlemleri halinde vatandaşlar gibi yargılanmalıdırlar. Milletvekillerinin dokunulmazlıkları ile ilgili temel ilkelerin Anayasa ve bir özel yasa (Devlet Ahlakı Yasası) içerisinde düzenlenmesi gerekir.

Parlamento içerisinde oluşturulacak olan Ahlak Komisyonu üyelerinin üçte birinin önerisi ile Başbakan, Bakan ve milletvekilleri hakkında araştırma ve soruşturma işlemleri başlatılabilmelidir. Bunun dışında siyasal ahlaksızlık konularında Yargıtay Başsavcısı tarafından doğrudan dava açma imkanı olmalıdır.

18. MAL BİLDİRİMİNDE BULUNULMASI

Tüm kamu görevlilerinin mal beyanında bulunması sağlanılmalıdır. Seçilmiş veya- idari sözleşmeyle de olsa- tayin edilmiş bütün kamu görevlileri, göreve başlarken, görev sırasında belirli aralıklarla ve görevleri son bulduğu anda mal beyanında bulunmak ; bu beyana kendilerinin, eşlerinin ve bakmakla yükümlü oldukları çocukları ile diğer kimselerin bütün gelirlerini ve mamelek unsurlarını kaydetmek ve birbirini takip eden beyanlar arasındaki farkları izah etmek zorunda olmalıdırlar. Mal beyanında gizlenen gelirler ve diğer mamelek unsurları ve izah edilemeyen gelirler ile mamelek artışları, devlet adına mahkeme kararıyla müsadere olunmalıdır. Mal beyanları, Resmi Gazete’de yayınlanmalıdır. Mal beyanları üzerinde inceleme yapmakla görevli denetçilerin vardıkları sonuçlar eğer mahkemeye gidilmesini gerektirmişse, mahkeme kararı da aynı şekilde yayınlanmalıdır. Kamu hizmetlerinde bulunmaktayken herhangi bir sebeple ayrılanların kendilerinin , eşlerinin ve bakmakla yükümlü oldukları kişilerin gelir ve mamelekinde gözlenen artışların izahını idare, eski kamu görevlisinden isteyebilmeli ve izah edilmeyen artışlar, aynı işleme tabi tutulmalıdır.

Özetle, kamu görevlilerinin mal beyanları aşağıdaki esaslar dikkate alınarak düzenlenmelidir:

• Tüm kamu görevlilerinin her yıl belirli bir ay içerisinde mal beyanında bulunması şartı getirilmelidir.

- Kamu görevlisi olarak işe başlayan bir kimse göreve başladığı tarihten itibaren 1 ay içerisinde, görevinden ayrılan veya herhangi bir sebeple görevinden uzaklaştırılan kamu görevlisi de görevden ayrılma ya da uzaklaştırma tarihinden itibaren 1 ay içerisinde mal bildirim beyannamelerini tanzim ve çalıştığı kuruma teslim etmek zorunda olmalıdır.
- Tüm kamu görevlilerinin mal bildirim beyannamelerini izlemek üzere Devlet Ahlakı Kurumu'nda bir birim ve arşiv oluşturulmalıdır.
- Mal bildirim beyannameleri Devlet Ahlakı Kurumu'na gönderilmelidir.
- Mal bildirim beyannamesine kamu görevlisinin kendisine, eşine ve bakmakla yükümlü olduğu çocuklarına ve diğer kimselere ait bütün gelirler ve mal varlığı unsurları kaydedilmelidir.
- Birbirini takip eden beyanlarda servetteki artışların nedenleri izah olunmalıdır.
- Tüm mal bildirim beyannameleri "*Elektronik Mal Bildirimleri İstihbarat Arşivi*" içerisinde saklanmalı ve yakından izlenmelidir.

19. KAYYUM ÖNERİSİ

Üst düzey kamu görevlilerinin gelir ve mameleklerinin idaresi kayyuma bırakılmalıdır. Bazı yüksek makam sahiplerinin gelirlerinin ve mameleklerindeki değişmelerin her türlü kuşkunun üzerinde olması lazım gelir. Bu sebeple, cumhurbaşkanı, Başbakan ve bakanların, bunların eşleri ile bakmakla yükümlü oldukları kişilerin mameleklerinin yönetimi, bu görevde buldukları sürece tayin edilecek kayyum heyetlerine bırakılmalıdır.

Kayyum sistemine ilişkin usul ve esaslar Devlet Ahlakı Yasası içerisinde tespit edilmelidir. Kayyum sistemine hangi kamu görevlilerinin dahil edileceği konusu ciddi olarak araştırılmalıdır.

20. DENETİM REFORMU

Siyasal hastalıkların gerek nitelik (tür) gerekse nicelik olarak azaltılmasının çözüm yollarından birisi denetimdir. Bu konuda başlıca şu tedbirler alınmalıdır:

- Siyasal hastalıkların yaygın olarak görüldüğü kurumlarda denetimlere önem verilmelidir. Örneğin; belediyeler, gümrük daireleri, vergi daireleri, tapu ve kadastro daireleri, icra daireleri, kamu iktisadi teşebbüsleri vesaire

kamu kurum ve kuruluşlarında denetimler mutlaka düzenli ve etkin şekilde sürdürülmelidir.

- Denetimlerin "rutin" likten çıkarılarak ciddi bir faaliyet haline getirilmesi gerekir. Denetim yapan kişi ve kuruluşlar hazırlayacakları raporların daha üst makamlar tarafından "sümen altı" edilmeyeceği ya da yargı aşamasında ciddiyetle dikkate alınacağına inanmalıdırlar.
- Denetim yapan memurların maaş ve ücretlerinin yüksek olmasına özen gösterilmelidir.
- Denetim yapan birimlerdeki kadroları artırmaktan ziyade mevcut denetim kuruluşların çalışmalarına etkinlik kazandırılmalıdır.
- "Elektronik Denetim" e önem verilmelidir. Elektronik ticaretin önem kazandığı, işlemlerin bilgisayarlar aracılığıyla sürdürüldüğü bir ortamda geleneksel denetim yöntemlerinin yerine elektronik denetimin ikamesi önem taşımaktadır.
- Yasama, yürütme ve yargı denetimine mutlaka etkin işlerlik kazandırılmalıdır.
- Bazı kamu kurum ve kuruluşların (örneğin , KİT'ler, belediyeler vs.) gelir ve harcamaları bağımsız mali denetim kuruluşlarının çapraz denetimine tabi tutulmalıdır. Kamu kurum ve kuruluşlarının denetiminin özelleştirilmesi önerisi üzerinde ciddiyetle durulmalıdır.

21. BÜTÇE REFORMU

Siyasal hastalıkların bir kısmı bütçe sisteminden kaynaklanır. Bu nedenle siyasal hastalıkların tedavi edilmesi için bütçe sisteminin ve bütçe kurumlarının yeniden düzenlenmesi gerekir. Bu konudaki önerilerimizi şu şekilde sıralayabiliriz:

- Bütçede "*genellik ilkesi*" gerçek anlamda uygulanmalıdır. Önceden belirli gelirlerin belirli giderlere ayrılması (tahsis ilkesi) uygulamasına son verilerek, tüm bütçe gelir ve giderleri gayrisafi olarak bütçe içerisinde yerelmalıdır.
- Bütçede "*birlik ilkesi*" gerçek anlamda uygulanmalıdır. Tüm devlet gelirleri ve giderleri tek bir bütçe içerisinde yerelmalıdır. Sadece yerel yönetimler ve KİT'lerin özel bütçe hazırlaması mümkün olmalı, bunun dışında tüm kamu kurum ve kuruluşlarının gelir ve harcamaları tek bir Devlet

Bütçesi içerisinde yer almalıdır. Bütçenin birlik ilkesi mutlaka Anayasa'da bir madde ile düzenlenmelidir.

- Bütçe denetiminde etkinlik sağlanmalıdır. Sayıştay denetiminin rutin denetimler olmaktan çıkarılması ve amaca hizmet edecek şekilde yeniden düzenlenmesi gereklidir.
- Mevcut devlet muhasebesi sistemi uluslararası genel kabul görmüş ilkeler çerçevesinde yeniden düzenlenmelidir. Halen yürürlükte olan 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu yürürlükten tamamen kaldırılarak, bunun yerine uluslararası standartlara uygun bir yasa çıkarılmalıdır.
- Kamu kurum ve kuruluşlarının hesap ve bilançoları mutlaka yılda bir kez bağımsız özel denetim şirketleri tarafından denetlenmelidir. Denetim sonuçları ile bilançolarının kamu kuruluşlarının faaliyet raporu içerisinde yer alması sağlanmalıdır. Bağımsız dış denetim şirketlerinin hazırladıkları ve onayladıkları bilanço ve faaliyet raporları meclise sunulmalı ve kamuoyunun denetimine açık tutulmalıdır.

22. VERGİ REFORMU

Bütçe sistemi gibi vergi sistemi de siyasal hastalıkların ortaya çıkmasında etkili olan faktörlerden birisidir. Özellikle vergi yükünün ağır olması ve vergi ile ilgili işlemlerdeki bürokrasi ve kırtasiyecilik mükellefleri vergi kaçaklığına yönlendirebilir. Bunun yanısıra vergi idaresinin etkin çalışmaması, bürokratik formalitelerin fazla olması vesaire nedenler vergi mükellefi kişi ve kurumları rüşvet vermeye, vergi işlemlerini yapan memur ve denetim elemanlarını ise rüşvet almaya sevk edebilir. Bu nedenler daha da genişletilebilir.

Siyasal hastalıkların azaltılması için kanaatimizce şu temel ilkelere dayalı olarak vergi sisteminin yeniden yapılandırılması gereklidir:

- Vergi sistemi basit, açık ve anlaşılır olmalıdır,
- Vergi yükü ağır olmamalıdır,
- Vergi daireleri tarafından yapılan işlemlere sürat kazandırılmalıdır,
- Vergi sistemindeki muafiyet ve istisnalar tamamen kaldırılmalı, bununla birlikte vergi oranları düşük olarak tespit edilmelidir,
- Vergi kaçaklığı için ağır cezalar öngörülmalıdır,

Vergi mükelleflerinin gelir , harcama ve servetlerine ilişkin bilgiler "*Elektronik Mali İstihbarat Arşivi*" içerisinde toplanmalı ve yakın takibe alınmalıdır.

23. İHALE SİSTEMİNDE YENİDEN YAPILANMA

Kamu kurum ve kuruluşlarında satınalma ve ihale işlemlerinde ortaya çıkan usulsüzlük, suiistimal, rüşvet ve yolsuzluk olaylarının en aza indirilmesi tedbirler alınmalıdır. Bu konuda ülkemize yönelik başlıca önerilerimiz aşağıda yer almaktadır:

- 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu , genel bütçeye dahil daireleri, katma bütçeli idareleri, belediye ve il özel idarelerini kapsamaktadır. Ülkemizde tüm kamu kurum ve kuruluşları 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu kapsamında değildir. Mevzuatın farklılığı ve esnekliği bürokrasinin ihaleler üzerindeki yetki ve gücünü arttırmaktadır. Bu bakımdan öncelikle tüm kamu kurum ve kuruluşlarının ihalelerine ilişkin usul ve esaslar tek bir yasa içerisinde toplanmalıdır.
- Satın alma ve ihale duyurularının geniş bir kesime yapılması sağlanmalıdır. Tüm satınalma ve ihale duyurularının günlük veya haftalık olarak bir Resmi Satın Alma ve İhale Gazetesi'nde yayınlanması sağlanılmalıdır. Belli tutarı geçen büyük ihaleler ise Türkiye çapında baskı yapan gazetelerde yayınlanabilir.
- Devlet İhale Kanunu kapalı teklif usulünde ilan şartını öngörmektedir. Diğer ihale yöntemlerinde ilan şartı sözkonusu değildir. Bu bakımdan ihalelerin tamamının resmi satınalma ve ihale gazetesi içerisinde yayınlanması sağlanılmalıdır.
- İhalelerde aranacak şartların çok iyi bir şekilde belirlenmesi ve objektif bazı kriterlere dayalı olması gerekir.
- İhaleyi yapan kamu kurum ve kuruluşu kararına karşı itiraz mercii önceden belirlenmelidir.
- Satınalma ve ihale konusunda yapılacak şikayetlerin yargıya intikalinden önce araştırılması için Satınalma ve İhale Ombudsman Kurumu adı altında bir müessese oluşturulmalıdır . Direkt başbakanlığa bağlı olacak Satınalma ve İhale Ombudsman Kurumu'nun yapılan şikayetleri inceleme ve sonuçlarını kamuoyuna aktarma yetkisi olmalıdır.

- İhale mevzuatının uluslararası standartlara uygunluğu ve uyumu sağlanmalıdır. Bu konuda Avrupa Birliği ihale mevzuatı ile uyum çalışmaları yapılmalıdır.
- İhalelerin şeffaflığı sağlanmalıdır. Özellikle büyük ihalelerin devlet televizyonundan halka açık bir şekilde yapılması sağlanılmalıdır.
- İhalelerin rekabetçi bir ortamda yapılması mutlaka sağlanılmalıdır.
- Müteahhitlere, ihale tutarının ne şekilde ve ne zaman ödeneceği yasada kesin olarak belirtilmelidir. Müteahhitlere ödemenin geciktirilmesi, rüşvet için fırsat yaratmaktadır.

24. TEŞVİK SİSTEMİNDE YENİDEN YAPILANMA

Devlet teşvikleri siyasal hastalıkların ortaya çıkmasında ve yaygınlaşmasında son derece etkili rol oynamaktadır. Teşvik sistemi ve teşvik mevzuatı mutlaka siyasal ahlaksızlıklara imkan vermeyecek şekilde düzenlenmelidir. Teşvik sisteminin ve mevzuatının yeniden yapılandırılmasına yönelik görüş ve önerilerimiz

- Teşvik türleri piyasa ekonomisinin gelişmesini sağlayacak şekilde belirlenmelidir. Teşviklerin türleri mümkün olduğu ölçüde az sayıda, fakat etkinliği yüksek olmalıdır. Aynı ve / veya karşılıksız nakdi teşvikler yerine vergisel teşvikler, garanti teşvikleri vb. teşvik türlerine önem verilmelidir.
- Teşvik politikasının uygulanması, izlenmesi ve denetlenmesi ile ilgili bağımsız bir kurum oluşturulmalıdır. Teşviklerle ilgili yetki ve sorumluluklar bu bağımsız kurum bünyesinde toplanmalıdır.
- Teşviklerin tek bir mevzuat içerisinde toplanması önem taşımaktadır. Sektörlere sağlanacak teşviklerle ilgili esaslar bu mevzuatta toplanmalıdır. Teşviklerin uygulanma süresi açık bir şekilde belirlenmeli ve bu suretle yatırımcı ve işletmecilere güvence verilmelidir. Kısaca teşvik politikası sık sık değiştirilmemeli ve kalıcı olmalıdır. "Kalıcı" derken, teşviklerin hiç sona ermeyecek şekilde sürekli olması kastedilmemektedir. Aksine teşvikler sektörlerin gelişmesiyle birlikte kaldırılmalıdır.
- Teşvik mevzuatı açık, net ve anlaşılır olmalıdır. Teşvikleri uygulamakla görevli kurumun şeffaf olması, başvuru şartları ve başvuruları kabul etme kriterleri önceden tesbit edilmeli ve açıklanmalıdır.

- Teşvik türleri kadar teşviklerin hangi aşamada verildikleri de önemlidir. Teşvikler öncelikle üretim, yatırım ve işletme aşamasında verilmelidir. Teşvikler eğer dikkatle izlenirse ve denetlenirse ekonomik büyümede ve kalkınmada yararlı olur. İhracata verilen teşvik, yatırım ve işletme teşviklerinden farklı olarak nihai aşamada verilen bir teşviktir. İhracat teşviklerinin özellikle nakdi halde verilenlerin ekonomide tekrar yatırımlara yönelmesi kesin değildir. Bu açıdan teşvik politikasında, yatırım ve işletme teşvikleri, ihracat teşviklerinden daha ağırlıklı ve kapsamlı olmalıdır.
- Teşviklerin finansman kaynakları sağlam ve yeterli olmalıdır. Teşviklerin verilmesinde bürokrasi ve kırtasiyecilik en aza indirilmelidir.
- Teşvikler esasen bir transfer harcamasıdır. Teşvikler, vergi olarak ödenen paraların belirli sektörlerle ve bölgelere transferinden başka bir şey değildir. Teşviklerin amaçları doğrultusunda kullanılmaması vergi bilinci ve vergi ahlakı üzerinde olumsuz etkilerde bulunabilir. Bu nedenle teşvikler sonuçta savurganlığa, israfa ve hırsızlığa dönüşmemelidir.
- Teşviklerin toplam maliyeti makul ve kabul edilebilir sınırlar içinde olmalıdır. Teşviklerin bütçe maliyeti, toplam kamu harcamalarının ve GSMH'nin belirli ve makul bir oranı olmalıdır. Bu konuda anayasal bir sınırlama getirilebilir.

25. İHBAR SİSTEMİ ÖNERİSİ

Siyasal hastalıklarla mücadele edilmesinin yollarından birisi de özel bir yasa ile siyasal hastalıkları kamu makamlarına bildiren kişi ve kuruluşların korunması ve ödüllendirilmesidir.

Ülkemizde halen 1156 sayılı Kanuna Mugayyir Tahakkuk ve Tediye Muamelatını İhbar Edenlere İkramiye İtasına Dair Kanun; 1615 sayılı Gümrük Kanunu'nun 161. Maddesi; Kaçakçılığın Men ve Takibine Kanununun 60 maddesinde ihbar ikramiyesi ödemesi yapılması konusunda hükümler bulunuyor. Ancak uygulamada sistem işler değil ve ikramiyesi ödemesi yapılmıyor.

Siyasal hastalıkların önlenmesi konusunda ihbar ikramiyesi ödemesi olumlu etkiler gösterebilir. Yürürlüğe konulacak Devlet Ahlakı Yasası içerisinde ihbar ikramiyesi ödenmesine ve ihbarda bulunanların korunmasına dair hükümler yerelmalıdır.

26.İNSAN KAYNAKLARININ YÖNETİMİ

Siyasal hastalıklarla mücadelede insan kaynakları yönetimi reformu da çok önemli bir yer tutmaktadır. Bu konudaki önerilerimizi şu şekilde sıralayabiliriz:

- Tüm kamu görevlileri hakkında tek ve ortak bir yasa yürürlüğe konulmalıdır. Tüm kamu görevlileri için özlük haklarını kapsayan bir özel yasa yürürlüğe konulmalı ve çalışanların mali ve sosyal hakları bu yasa içerisinde düzenlenmelidir.
- Tüm kamu görevlilerinin görev tanımları; işe alınmaları ve/ veya göreve atanmaları için gerekli ön koşullar yasa içerisinde açık olarak tespit edilmelidir. En üst düzeydeki bükrattan en alt düzeydeki kamu görevlisine kadar görev tanımlarının ve istihdam koşullarının belirli olması gerekir.
- Kamu görevlisi istihdamına ilişkin olarak her ayın birinci gününde Başbakanlık Personel Dairesi Başkanlığı tarafından iş imkanlarına ilişkin bir gazete ya da kitapçık yayınlanmalıdır. Yerel ya da ulusal gazetelere ilan verilmesi uygulaması kesinlikle terkedilmelidir. Türkiye'deki tüm gazete ve dergi bayilerine dağıtımı yapılacak Kamu Görevlisi İstihdam Bülteni kadrolar için gerekli koşulları açık olarak göstermelidir.
- İlke olarak kamu görevlisi olabilmek "kamu görevlisi giriş sınavına" katılma şartına bağlanmalıdır. Giriş sınavı kariyer ve kariyer dışı görevler olmak üzere iki ayrı sınav olarak düşünülmelidir. Kariyer sınavı belirli bir alanda uzmanlık isteyen kadrolar için yapılmalıdır. Hakim, savcı, doktor, öğretim elemanı, mühendis ve benzeri uzmanlık alanları için özel kariyer sınavları yapılmalıdır. Bunun dışında bir uzmanlık gerektirmeyen ya da işe alındıktan sonra kısa süreli bir mesleki eğitim kursu ile yetiştirilmesi mümkün olan kadrolar için "kariyer - dışı kamu görevlisi giriş sınavı" adıyla bir sınav yapılmalıdır. Sınavlar merkezi bir organ kanalıyla yılda bir kaç kez (örneğin, yılda 4 kez) yapılmalıdır
- Kamu görevlisi giriş sınavlarında, adam kayırmacılığa imkan vermesi dolayısıyla sözlü sınavların yapılmasına son verilmelidir. Çok özellik arzeden meslekler için böyle bir sınav yapılması gerekiyorsa (Örneğin, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu spikerlik giriş sınavı) bu takdirde objektifliği sağlayacak ilkeler geliştirilmelidir.
- Giriş sınavına tabi olmaksızın bir kamu görevine atama yapılabilmesi esasları ve kriterleri açıkça belirlenmelidir. Yukarıda belirtildiği üzere temel kural olarak giriş sınavlarının yapılması benimsenmelidir. Ancak özel bazı

hizmetlerde giriş sınavına tabi olmaksızın atama yapılacaksa bununla ilgili kuralların çok açık ve net olması ve liyakat ilkesine dayalı olması gerekir. Örneğin, konusunda uzman bir iktisatçının, Başbakan danışmanı olarak atanması halinde giriş sınavının yapılmaması doğal karşılanabilir. Bununla birlikte yine de ilkelerin tespit edilmesinde yarar bulunmaktadır.

- Kamu görevlilerinin yer nakilleri ile ilgili esaslar adam kayırmacılığa, rüşvete ve diğer suiistimallere yol açmayacak şekilde tespit edilmelidir
- Kamu görevlileri arasında ücret dengesizliklerinin ortadan kaldırılması gereklidir.
- Kamu sektöründe sicil raporlarının tanzim edilmesi uygulamasına son verilmelidir. Objektif olmanın aksine yöneticilerin keyfi takdir ve değer yargılarını yansıtabilecek olan sicil raporları uygulaması tamamen kaldırılmalıdır. Bunun yerine bir suç fiilinin oluşması halinde bununla ilgili yargı organlarının vereceği karar ve ilgili bilgiler değerlendirilmelidir.

27. CEZALARIN AĞIRLAŞTIRILMASI

Siyasal hastalıklarla mücadele yollarından birisi de cezai müeyyidelerin ağırlaştırılmasıdır. Bu araştırma içerisinde yer alan siyasal hastalıkların önemli bir kısmı mevcut yasalarda "suç" olarak tanımlanmamıştır. Bu bakımdan yapılacak ilk iş , "siyasal suç" kavramını tanımlamaktan geçmektedir. İkinci iş olarak suçun niteliğine ve ağırlığına göre adil cezalar öngörmektir. "Ceza adaleti" de son derece önem taşımaktadır.

Siyasal suçlar için başlıca şu cezalar öngörülebilir:

- Para cezası,
- Hapis cezası,
- Memuriyetten men cezası,

28. YÜCE DİVAN

Siyasal hastalıkların tedavisinde yüce divan kurumu oluşturulması önem taşımaktadır. Yüce Divan adı altında bir yüksek mahkeme uygulaması halen bir çok ülkede mevcuttur.

Ülkemizde yüce divan konusunda şu düzenlemelerin yapılmasına yarar bulunmaktadır.

Halen Yüce divan üyeleri Anayasa Mahkemesi üyelerinden oluşmaktadır. Kanaatimizce Yüce Divan'ın Anayasa Mahkemesi dışında ayrı bağımsız bir yüksek mahkeme olarak düzenlenmesi önem taşımaktadır. Yüce Divan görevinin Yargıtay'a bırakılması önerisi de ciddi bir öneri olarak görülmeli ve dikkatle değerlendirilmelidir.

Yüce Divan, Cumhurbaşkanını, Hükümet üyelerini, Türkiye Büyük Millet Meclisi başkanını, yüksek mahkeme üyelerini, Hakim ve Savcılar Yüksek Kurulunun hakim üyelerini görevlerini yerine getirirken işledikleri iddia edilen suçlarından dolayı ilk ve son derece mahkemesi olarak yargılamakla görevli olmalıdır.⁴

29.MAFYA VE ÇETELERLE ETKİN MÜDACELE

Devlet yönetiminde ortaya çıkan oldukça ciddi siyasal hastalıklardan birisi de kamu görevlileri ile mafya ve çeteler arasındaki ilişkilerdir. Özellikle politikacılar, üst düzey bürokratlar, bazı üst düzey ya da daha alt kademelerde görev yapan ordu ve emniyet mensupları vs. özel çıkar temin etmek suretiyle mafya, aşiret, çete ve saire yasadışı örgütlerle işbirliği içerisinde olabilirler.

Mafya, çete, aşiret gibi yasadışı organizasyonlar belirli kesimler adına teşvik elde etme, ihalelerde aracılık ve benzeri roller üstlenebilirler.

Bu tür oluşumların ortadan kaldırılması için ciddiyetle önlemler alınması gereklidir. Bu konuda başlıca şu tedbirler alınabilir:

- Mevcut yasalarda mafya, çete, aşiret gibi yasadışı organizasyonlarla işbirliği içerisinde olduğu tespit edilen kamu görevlileri hakkında çok ağır cezalar öngörülmelidir.
- Devlet yönetiminde açıklık sağlanmalıdır.
- Ordu içerisinde hukuk kuralları dışında hareket etme imkanına sahip Kontragerilla, Gladyo vesaire örgütlenmelere izin verilmemelidir. Ordu içindeki tüm örgütlenmeler parlamentonun bilgisi dahilinde olmalıdır.

⁴Coşkun Kırca, Devlette Yozlaşmayı Yenmek, Cilt 2, İstanbul: Milliyet Yayınları, 1994. s.724.